

Ko hono malu'i 'o ho'o fānaú meí he COVID-19

Polokalama Huhu Malu'i COVID-19
ma'á e fānau ta'u 5 ki he 11

Huhu Malu'i COVID-19 ma'á e fānau ta'u 5 ki he 11

'Oku 'i ai 'a e faingamālie ki he ngaahi mātu'á mo e kau tauhi fānau ke malu'i ai 'a 'enau fānau ta'u 5 ki he 11 me'i he COVID-19, 'i hono huhu malu'i kinautolu 'aki 'a e huhu malu'i Pfizer kuo fo'u hono mālohí'o fakafe'unga ki he ta'u motu'a 'o e fānau (paediatric).

Ko e huhu malu'i 'oku ngāue'aki ki he fānau ko ha tatau ia 'o e huhu malu'i Pfizer ma'á e fānau, 'o mā'ulalo hifo ai 'a e tu'oni faito'o (dose) ia 'oku 'i ai mo si'isi'i ange 'a hono lahi.

'Oku fiema'u ha tu'oni faito'o 'e ua 'o e huhu malu'i ma'á e fānau ke malu'i kakato ai kinautolu. 'Oku mau fokotu'u atu ke 'oua 'e toe si'isi'i ange 'i he uike 'e 8 'a hona vā mama'ó. 'E lava ke toe fakanounou ange 'a e vā mama'ó 'o e ongo tu'oni huhu malu'i 'o 'ikai toe si'i ange 'i he 'aho 'e 21 'o ka fiema'u, 'o hangē ko ia ko hano kamata'i 'o ha faito'o 'o ho'o tamá 'e fiema'u ki ai ha ngaahi faito'o (immunosuppressants) ke ne ta'ota'ofi hifo 'a e ngāue 'a e fa'unga malu'i 'a hono sinó.

'Oku fokotu'u atu 'e he Potungāue Mo'uí 'a hono huhu malu'i 'a ho'o tamá ke tauhi ia ke malu mo malu'i ai homou fāmilí mo e komiunitií me'i he COVID-19.

Ngaahi lelei 'o e huhu malu'í

Ko e huhu malu'í ko ha founga mahu'inga ia ke tau tauhi ai ke malu 'a 'etau fānaú, hangē pē ko e malu'í kinautolu meí he huelo vela 'o e la'aá pe ko hono tui 'o honau leta malu'í 'i he me'alelé. Te ne malu'í ai ho'o fānaú meí he ngaahi mahaki faingata'a lahi pea mo ta'ofi ai 'a e mafola atu 'a e mahakí 'i homou fāmilí mo e komiunitií.

'I Aotearoa, 'oku ma'u atu 'e he fānaú 'a e huhu malu'í ta'etotongi meí he mahaki kehekehe 'e 12, kau ai 'a e tale lōloá (whooping cough pe pertussis), mīselé mo e pōlioó.

Ngaahi lelei 'o e huhu malu'í meí he COVID-19

'Oku tokoni 'a hono huhu malu'í 'o e fānau ta'u 5 ki he 11 ke malu'í ai 'a e mo'ui 'a e ngaahi mēmipa 'o e fāmilí 'a ia ko e tu'unga 'oku 'i ai 'a 'enau mo'ui leleí te nau toe ala tu'u lavea ngofua ange ai ki hono ma'u 'o e COVID-19.

'Oku lava ke ta'e'amanekina 'a e natula 'o e vailasi COVID-19. Neongo 'oku angamaheni pē ke vaivai ange 'a hono uesia 'e he COVID-19 'a e fānaú, mo e ngaahi faka'ilonga 'oku natula tatau pē mo ha fofonu, 'e lava ke hoko 'o puke lahi 'aupito ai ha fānau 'e ní'ihī pea fiema'u ai ke fakatokoto kinautolu 'i falemahaki. 'E toe lava foki ke hoko mai ha ngaahi faingata'a'ia hāhāmolofia ange 'i he fānaú 'o hangē ko e Multisystem Inflammatory Syndrome (MIS-C) 'e ala fiema'u ki ai ha tauhi fakafaito'o lahi ange (intensive care). 'E toe lava foki ke puke 'a e fānaú meí he ngaahi uesia tolonga fuoloa ('oku 'iloa ko e long COVID pe ko e COVID tolonga fuoloá), 'o tatau ai pē kapau na'e puke ma'ama'a pē 'i he COVID-19.

Hangē pē ko e kakai lalahí, kapau 'e ma'u 'e ho'o fānaú 'a e vailasi COVID-19, 'e lava ke nau fakapipihī atu 'eni ki he kakai kehé.

Ko e malu 'a e huhu malu'i Pfizer

Kuo 'osi fakafou atu 'a e huhu malu'i Pfizer ko ia ki he fānau ta'u 5 ki he 11 'i he ngaahi 'ahi'ahi fakafaito'o kuo 'osi fakahoko 'i he fānau 'o e vaha'a ta'u motu'a ko 'eni. 'I hono fakalūkufuá, ko e ngaahi uesia na'e līpooti ma'i na'e ma'ama'a pē, 'ikai ke fu'u fuoloa, pea 'oku tatau pē mo e ngaahi uesia 'oku hoko me'i he ngaahi huhu malu'i angamaheni kehé.

'Oku fokotu'u atu 'a e huhu malu'i ke ngāue'aki ki he fānau 'oku uesia kovi kinautolu 'e ha ngaahi me'atokoni (food allergies). 'Oku 'ikai 'i ai ha me'atokoni, polotini selatini (gelatin) pe nāunau fakafatu (latex) ia 'i he huhu malu'i Pfizer, 'o hangē ko ia 'oku 'i he ngaahi huhu malu'i kehe 'e ni'ihī.

Ko e fo'i 'uhinga pē 'e taha ke 'ikai lava ai ha taha 'o ma'u 'a e huhu malu'i ni 'i he 'uhinga ko ha kaunga kovi (allergy) kiate ia, ko ha'á ne 'osi a'usia hano uesia kovi lahi 'aupito (anaphylaxis) ia tupu me'i ha tu'oni huhu malu'i kimu'a ange 'o e Pfizer pe ko ha nāunau 'o e huhu malu'i. Kuo 'osi fakafou atu 'a e huhu malu'i Pfizer ma'á e fānaú (paediatric) 'i he founa ngāue fakangofua tatau mo ia kuo foua 'e he ngaahi huhu malu'i kehe ma'á e fānaú. Na'e 'ikai hiki fakalaka ha kongā 'o e ngaahi 'ahi'ahi fakafaito'ó pea na'e 'ikai hoko ha fakanounou 'i hono sivi 'o 'ene malú.

Ko hono teuteu'i 'o ho'o fānaú ki honau huhu malu'i

1. 'Oatu ha fakalotolahi ke tokoni ke ongo'i nonga ai ho'o fānaú.
2. Fakapapau'i kuo 'osi 'i ai ha'anau me'a ke nau kai mo inu.
3. Vakai'i pe 'oku nau tui ha vala 'e faingofua ha sio mo a'u atu ai ki honau funga umá.

Kapau 'oku nau ki'i ongo'i teteki, 'oku lelei pē ke nau ō atu mo ha me'a ki he 'apoinimeni te nau hanganoa ai, hangē ko ha ki'i me'ava'inga molū (soft toy) pe telefoni.

Kapau na'e 'osi hoko ha ngaahi uesia kovi ki ho'o fānaú 'i ha ngaahi huhu malu'i kimu'a ange ai, fakahoko atu 'eni ki ho'omou tokotaha fakahoko huhu malu'i, talanoa mo ho'omou toketā fakafāmilí kimu'a 'i he 'apoinimeni, pe talanoa ki ha tokotaha fale'i kuo 'osi ako'i, 'i he COVID Vaccination Healthline – **0800 28 29 26**.

Fakangofuá

‘E fiema’u ke ‘alu atu ha mātu’a, tokotaha tauhi pe tokotaha tauhi fakalao mo ho’o tamá ki he’ene (ngaahi) ‘apoinimení ko e tokotaha lahi ia ‘okú ne tokanga’í pea mo ne ‘oatu ‘a e fakangofua ke huhu malu’i iá.

‘I he ‘apoinimení, ‘e lava fakatou’osi ‘e he tokotaha lahi mo e ki’i tamasi’i pe ta’ahine ko iá ‘o ‘eke ha ngaahi fehu’i ‘i he lahi taha te nau fie ‘eké.

Ngaahi uesia ta’e’amanekiná

Hangē ko ha fa’ahinga huhu malu’i pē, ‘e ala hoko ha mamahi ‘a e uma ‘o ho’o tamá pea fakakulokula, langa pe fufula ‘a e kongana’e fakahoko ai ‘a e huhu malu’i. Ko e ngaahi uesia kehe ‘e lava ke hoko, ‘oku fa’a hoko ‘eni ‘i loto ‘i he ‘aho ‘e taha pe ua, ‘oku kau ai ‘a e:

- langa ‘ulu
- ha mofi (ongó’i vevela)
- tokotokakovi (ongó’i meimei lua), lua, fakalele
- ongo’i tāvaivaia
- ongo’i ta’emanonga ‘a e sinó (ongó’i puke, mamahi’ia mo e felāngaaki).

‘Oku angamaheni pē ‘eni ia pea ‘oku hā mei ai ‘oku ngāue lelei ‘a e huhu malu’i. ‘E tokoni hano faka’ai’ai atu ke mālōlō mo ‘oatu ha inu ke lahi.

‘Oku hāhāmolofia ‘aupito ha hoko ‘a ha uesia lahi ‘aupito ‘i he huhu malu’i Pfizer COVID-19 pea ‘oku fa’a hoko ia ‘i ha laui miniti hili ‘a e huhu malu’i. ‘I he ‘uhinga ko ‘ení, ‘e tuku kimoua mo ho’o tamá ‘i ha feitu’u tauhi’anga ke siofi ai ‘e he kau ngāue fakafaito’ó ke fakapapau’i ‘okú ne ma’u atu ha tokangaekina fakafaito’o kapau ‘e hoko ‘eni.

Ko e ngaahi faka’ilonga ‘o hano uesia lahi ‘aupito ‘e lava ke kau ki ai ‘a e:

- faingata’a’ia ‘a e mānavá
- fefulofulai ‘a e matá mo e mongá
- ko ha vave ‘a e tā ‘a e mafú
- ko ha fepulopulasi kotoa ‘a e sinó
- ninimo mo e tāvaivaia.

Kapau te ke fakatokanga'i 'a ho'o tamá 'okú ne a'usia ha taha 'o e ngaahi faka'ilonga ko 'ení, fakahā atu 'eni ki he kau ngāue fakafaito'ó 'i he taimi pē ko iá. Kapau 'oku 'ikai ke mo 'i ha feitu'u fai'anga huhu malu'i, telefoni ki he 111.

Ko e myocarditis (fefulai 'o e 'aofi loto 'o e mafú) mo e pericarditis (fefulai 'o e 'aofi tu'a 'o e mafú) ko ha ongo uesia fakatu'utāmaki ia 'o e huhu malu'i Pfizer ka 'oku hāhāmolofia. 'I he ngaahi 'ahi'ahi fakafaito'ó, na'e 'ikai hoko ha ngaahi uesia ia 'i he fānau ta'u 5 ki he 11, ka neongo iá, 'oku mahu'inga pē ke fai ha 'ilo ki he ngaahi faka'ilonga 'o e uesiá ki he ngaahi ta'u motu'a kotoa pē 'oku huhu malu'í. Kapau 'oku ma'u 'e ho'o tamá ha ní'ihí 'o e ngaahi faka'ilonga 'oku hā atu 'i laló, 'i ha ngaahi 'aho pe uike hili hono huhu malu'í, kumi leva ha tokoni fakafaito'ó 'i he taimi pē ko iá.

Ngaahi faka'ilonga 'o e myocarditis mo e pericarditis:

- ta'emanonga, mafasia, maha'iha'isia pe langa 'i hono fatafatá
- faingata'a'ia 'a e mānavá
- ngaahi ongo ki ha tā vave, tatapa pe tā ngātūtū 'a e mafú
- ongo'í vaivaia, meimei pongia pe ninimo.

Fokotu'u ha taimi pe ko e hū hangatonu pē

'Oku ta'etotongi 'a e ngaahi huhu malu'i COVID-19 ma'á e tokotaha kotoa pē. Meí he 'aho 7 'o Sānu'alí, 'e lava 'a e mātu'á mo e kau tauhifānaú 'o hū hangatonu atu mo 'enau fānaú ki ha kilīniki pe ngāue'aki 'a e **BookMyVaccine.nz** ke fakahoko ai hanau huhu malu'i 'i he 'enau kautaha tauhi ki he mo'ui leleí, hauora, pe kilīniki angamahení. Fakapapau'i 'okú ke fili 'a e vaha'a ta'u motu'a totonú. Kapau 'okú ke fie fokotu'u ha taimi ki ha fānau tokolahi ange pe 'ikai ke ke lava 'o fakahoko 'a ho'o fokotu'u taimí 'i he 'initanetí, 'e lava ke ke telefoni ki he COVID Vaccination Healthline 'i he **0800 28 29 26** (8 pongipongi–8 efiafi, 'aho 'e 7 'i he uike) pea te mau fakahoko 'a e fokotu'u taimí ma'á u mo tali atu ha'o ngaahi fa'ahinga fehu'i.

'Oku lava ke ma'u atu ha kau fakatonulea.

Fānau 'oku 'i ai hanau faingata'a'ia fakaesinó

'Oku 'atā atu 'a e Disability Team (Timi Ngāue ma'á e Kau Faingata'a'ia Fakaesinó) 'i he Mōnite ki he Falaite, meí he 8 pongipongi ki he 8 efiafi. Te nau tokonia ho fāmilí mo lava 'o fokotu'u ha taimi huhu malu'i ma'á u. Te nau lava 'o tali ha'amou fa'ahinga fehu'i fekau'aki mo e ngaahi fiema'u 'a ho'o tamá kau ai 'a e ngaahi founa ki he fenga'unuaki holó, ngaahi founa fefononga'aki ta'etotongi, pe ko ha ngaahi uesia 'e ala hoko meí he huhu malu'í ki ho'o tamá.

- Telefoni ki he **0800 28 29 26** pea lomi'i 'a e **2**
- Text ta'etotongi ki he **8988**
- 'Īmeili ki he **accessiblecovidvaccinations@whakarongorau.nz**

Fakamatala lahi ange

Ki ha fakamatala lahi ange mo ha ngaahi fehokotaki'anga ki he fakatotoló, vakai ki he:

Unite Against COVID-19 – Covid19.govt.nz/tamariki

Ministry of Health – Health.govt.nz/CovidVaccineKids

Te Puni Kōkiri – Karawhiua.nz

Ministry of Pacific Peoples – mpp.govt.nz

'I ai ha'o ngaahi fehu'i felāve'i mo e huhu malu'i?

Talanoa mo ha tokotaha fale'i kuo 'osi ako'i, 'i he COVID Vaccination Healthline – **0800 28 29 26**
8 pongipongi–8 efiafi, 'aho 'e 7 'i he uike